

שיעבור ניסן ומסקינן בירושלמי עד ניסן של תקופה והובא בס' תקע"ה סעיף ז' דאז גשמים זמן קללה אלמא דבישול תבואה לא בניסן דחדשים אלא דתקופה (וכאן אמרינן שבט דחדשים) לכן נלענ"ד מה דתליא בשנים שאמרו בן י"ג נעשה גדול א"כ הטבע משועבד לדבריהם דאז נעשה גדול ומביא שערות. וכן מה שאמרו בקטנה בת ג' שנים אין בתוליה חוזרים א"כ קבעו חכמים זמן לטבע והטבע משועבד לדבריהם משא"כ בחדשים לא קבעו חכמים דחודש זה יהא חם או קר או מבשל פירות או לא ולכן בישול הפירות וקור וחום לא תליא בחדשי הלבנה, והא דר"ה לאילנות תליא בחודש הלבנה היינו משום דאפילו בחודש החמה אין הענין משוער לומר דבא' בשבט יבא החגטה ואנו רואין היפרש גדול בעינינו בין שנה אחת לחבירתה אפילו לפי חדשי החמה ופעמים מתאחר הרבה אפילו מתקופה (ר"ל שבט של תקופה) יותר משנה האחרת והוא כפי קור וחום המשתנה בשנה אחת מחברתה. א"כ הא דאמרו א' בשבט ר"ה לאילנות דאז מתחיל זמן החגטה בודאי אין הדבר תלוי בחגטה ממש דלפעמים מתאחר ולפעמים מקדים אפילו כפי חשבון החמה ורק משום דבעת ההוא עכ"פ הוא זמן החגטה ולפי שצריך עכ"פ להיות זמן קבוע לר"ה מסתבר לתלות בר"ח שבט לב"ש ולב"ה בחצי לחודש אבל עכ"פ בזמן העיבור לא אמדינן דחגטה בשבט ממש כמו בשארי שנים דטבע משועבד לדבריהם דחכמים לא קבעו זמן לטבע דק קבעו זמן להיות ר"ה דעכ"פ בימים האלו הוא זמן חגטה ולכן בשנת העיבור אזלינן בתר רוב השנים דבלא"ה אין חגטה מתייחס לאותו יום ממש.

תשובה

עמ"ש בכת"ס שהטבע משועבד לתורה וחונטים האילנות כמו ברוב השנים בשבט הסמוך לטבת וכו' וכתב ע"ז בס' שבילי דוד דזה פלא מאוד דא"כ קשה על חשבון העיבור וכו' והרי הטבע משועבד לחדשים וכו' עיי"ש, ולענ"ד קושיא זו פליאה איך לא שת לבו לדברי עצמו במה שהאריך בהסבך קושייתו והיה לו לעשות מקושיא זו עצמה תידוך נכון וישוב והסבר לדברי הכת"ס שהרי בתוך דבריו האריך להסביר שאין כל השנים שווין ולפעמים שבט של שנה זו היא כמו טבת של שנה אחרת ולפעמים מתקדם ולפעמים מתאחר וא"כ בע"כ שגם אותו החודש ששינוהו החכמים עפ"י חשבון עיבורם אין טבעו קבוע ומכוון בדיוק שהרי כמו שאנו רואים בחוש שכל השנים אינם שווים זל"ז כן ג"כ אנו רואים שהשנים המעוברין ג"כ אינם שווין זל"ז וממילא אין בשינוי החשבון שינוי מוחלט ומובל בדיוק באופן שיהיה גלוי ומפורסם בטבע החודש ולמשל אילו עשו משבט טבת הרי אפשר שטבע חודש טבת של שנה זו היה ראוי להיות כמו שבט של שנה שעברה ועכשיו כשעשו משבט טבת והרי טבעו כשבט של שנה שעברה מי ידע להבחין שאינו שבט רק טבת ואילו היה שבט היה משונה ממה שהוא עכשיו וא"כ אין שום מקום להקשות כלל. וארחיב דברי במשל מפורש בהסבר נכון ואמיתי ובקיצור נמרץ לפי ערך הראוי ונאמר לפימ"ש בשבילי דוד שידוע שלפעמים הזמן מתקדם ולפעמים מתאחר דהיינו לפעמים יהיה שבט כמו טבת ולפעמים כמו אדר ולפי"ז נאמר בזה שיש לנו במציאות ה' מיני שבט א' כשהוא טבת, ב' כשהוא מעורב טבת ושבט, ג' כשהוא שבט לבדו, ד' כשהוא שבט ואדר, ה' כשהוא כמו אדר, וכע"ז בכל החדשים טבת א' ב' ג' ד' ה' הן הדבר והסדר היטב.

מבואר באר היטב בלשון רבינו החת"ס ומלבד זה איך יתכן לומר שהשכל נותן להיפך מסברת רבינו החת"ס וכי ביושר השכל הגענו למדידה בינינו ובין רבן של כל ישראל וכי ע"י שלילות הבנה אפשר להיות כחולק תנא ופליג והרי זהו לשון החת"ס שם משום ערבוב הקורא שיקרא המאחר מוקדם עכ"ל, והיינו שאינו מדבר בשוטים ובעמי הארץ שאין יודעים לקרות דזה לא איכפת לן כלל אם יתבלבל ולא יוכל לקרות, אבל יש לחוש למי שידוע היטב לקרות ואולי גם לפרש ולדרוש המקראות בדרכים הראוים להדרש ולהתפרש שיש לחוש לו בתיבה שלימה או יותר שיקראם שלא במקומם ועי"ז יתפרש המקרא בפירוש שאינו אמיתי וגם אם יזכור בע"פ שלא לטעות לא יועיל דבעינן שהכתיבה תהיה ישרה ולא מטעית וכל שהכתיבה נותנת לו מקום לעקור התיבה ממקומה ולהעמידה שלא במקומה בין מוקדמת בין מאוחרת כבר יש לפסול הכתיבה שתגרום פירושים זרים בפרשה ולהוציא חוקים ומשפטים אשר לא צוה ד' וח"ו בדבות הימים ויתרבו כתיבות כאלו תשתנה התורה בהרבה שינוים ובלבול כזה לא יתכן רק בתיבות שלימות שבמקצת התיבה הלא יראה מקצתה בתוך השיטה ומקצתה תלייה סמוכה לה ויובן שפיר שהמה שני חצאים שייכים לאחדים אף שהרודף והמבקש יוכל למצוא כזה גם בתיבה אחת כשהיא גדולה ומתחלקת לשתי תיבות מכ"מ רובן לאו הכי איתניהו ואולי משום זה החמיר בשלש אותיות כמו בתיבה שלימה לפי שקרובה לטעות ולהחשיבה תיבה בפ"ע כמו שיש מדרקקים סובר' שרובן של תיבות הן בני שלש אותיות וזהו שדייק בכת"ס לומר משום ערבוב הקורא שיקרא המאחר מוקדם והרי כלל בזה כל דברנו וכי אפשר לדבר בזה בלשון אחר קצר וברור יותר מזה.

ומ"ש עוד יש להעיר דמאי פסקא דב' אותיות אינן תיבה שלימה וכו' כבר נתבאר בדברנו בסוף סימן דלעיל שמוכרחין ודאי לומר שבעל התרומה מחלק בין תיבה שלימה ובין מקצת התיבה דאי לאו הכי יהיה סותר דברי עצמו מיניה וביה וגם שמענו בזה סברא נכונה כאן בס' זה לעיל בסמוך וממילא נאמר שכונתו לומר אות אחת בתיבה של ב' אותיות וב' אותיות בתיבה גדולה ומדקראן אותיות משמע שבא לדייק דדוקא כשהן אותיות אבל ב' אותיות כשהן תיבה לא התיר וגם אילו התיר ב' אותיות גם כשהן תיבה שלימה למה ליה להזכיר אות אחת לימא ב' אותיות א"ו בא להשמיענו דלפעמים אות אחת ולפעמים ב' אותיות א"כ הרי שלך לפניך רכשהתיבה איננה רק ב' אותיות לא התיר רק אות אחת וממילא ב' אותיות לא התיר רק כשאינן תיבה שלימה.

סימן י"ב

בש"ת חת"ס או"ח סי' י"ד באמצע התשובה — ופשיט ליה דלא כן הוא אלא כיון דזה דבר הנוגע לתורתנו הקדושה משועבדת הטבע לתורה ודיניה וחונטים האילנות כמו ברוב השנים בשבט הסמוך לטבת וכו'.

בס' שבילי דוד על או"ח סי' נ"ה אות ג' כתב דזה פלא מאוד דא"כ קשה על חשבון העיבור שעושין במחזור ז' שנים מעוברות דא"כ יגיע האביב בקיץ והרי הטבע משועבד לחדשים דלדעתו אפילו בשנה מעוברת כבר עשתה הטבע הפעולה בשבט כמו בשארי שנים א"כ גם בניסן מוכרח הטבע לעשות הפעולה להיות אביב, ועוד קשה מהא דאיתא בתענית (י"ב ע"ב) עברו זמן הגשמים ולא ירדו יחידים מתענין עד

היין דאורייתא. עוד כתב כזה להלן בסי' כ"א וז"ל. כבר כתבתי במקום אחר דבתפלה הוי כמוכונים להדיא שלא לצאת ידי חובתו כדי שיהיה קידוש במקום סעודה על היין דאורייתא וכאלו לב חכמים מתנים ע"ז עכ"ל.

בהגהות עתים לבינה שעל ספר העתים עמוד קצ"ו אות פ"ג כתב על החת"ס וליתנייהו להני מילי דאי הוי כמוכין שלא לצאת א"כ הוי ברכת קידוש השבת שמברך בתפלה ברכה לבטלה ובאמת עיקר תקנת חכמים מתחלה היה דאע"ג דמקדש בצלותא (לצאת י"ח קידוש מה"ת) ליקדיש נמי אכסא כמבואר בברכות ל"ג ע"ב.

ובשו"ת יביע אומר ח"א חאו"ח סי' ט"ו אות י"ח כתב עליו ודבריו תמוהים שמטיח דברים נגד גאון עולם הח"ס בדברים שאין בהם ממש דמה שיין ברכה לבטלה וחכ"ל כך תיקנו לצאת ידי חובת תפלה ומה שהביא העתים לבינה מש"ס ברכות ל"ג ע"ב זו היא ראייתו של המג"א רס"י רע"א דיוצאין ידי קידוש בתפלה אבל אין ראייה מזה אלא דאפשר לצאת ידי קידוש גם בתפלה וכל זמן שלא תקנו חכמים קידוש על היין יצאו ידי קידוש בתפלה אבל פשיטא דתקנו תפלת שבת לצאת ידי חובת תפלה ולא כדי לצאת ידי חובת קידוש בלבד. וא"כ אף לאחר שתקנו חכמים קידוש על היין עדיין נשאר עליו חובת תפלה של שבת ויוצא ידי חובתו בנוסח שתקנו חכמים וז"פ.

תשובה

הגם שגם לענ"ד דברי רבינו החת"ס מחודשים ולולא אמרן רבינו החת"ס לא הייתי אומר כך מעצמי מכ"מ דברי העתים לבינה אין להם שחר וצדק ודאי בעל יביע אומר שברכת הקידוש שבתפלה הוא מתיקוני התפלה שהרי לכל ג' תפלות נתקנה ואילו היתה רק לקידוש היום אין לה מקום רק לכניסת היום לבד דהיינו בתפלת ערבית לבד ומה ענינה לשחרית ולמנחה של מחר. ועוד הרי יש לנו כמה סוגיות בפ' ערבי פסחים כשישבו בסעודה בער"ש וקידש עליהם היום דפורס מפה ומקדש וגומר סעודתו. ועי' בזה באו"ח סי' רע"א הרי קדשו ואכלו קודם תפלת ערבית אטו אח"ז לא יתפללו ערבית או יחסרו ברכה זו בתפלתם כיון שא"צ עוד לצאת ידי חובת הקידוש והלא כמו שאמרו המקדש בתפלה צריך לקדש על הכוס כן ג"כ אמרו המקדש על הכוס צריך שיקדש בתפלה. עי' בברכות ל"ג ע"א שכך אמרו לגבי הבדלה וכ"ש לגבי תפלה עיי"ש. והרי ברכת הבדלה שבתפלה ליכא רק בערבית לבד לפי שהוא דוקא להבדלה וברכת הקידוש הוא בכל התפלות בין בשבת בין ביו"ט. ועוד תראה דהא קי"ל עי' ברכות דף כ"ו ע"ב (ובאו"ח סי' ק"ח) טעה ולא התפלל מנחה בער"ש מתפלל בליל שבת שמים של שבת והלא בתפלה ראשונה כבר יצא ידי חובת הקידוש ואפי"ה מקדש עוד הפעם בתפלתו ולא אמרינן ביה כמו במ"ש שמבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשנייה רק מקדש בראשונה וגם מקדש בשנייה שלא יעלה כלל על הדעת להתפלל של שבת ולהחסיר בה ברכת מקדש השבת שתפלה כזו ליכא כלל דשבעא תקון ששה לא תקון בברכת התפלה. ועוד אני אומר כי גם אם כבר קידש על הכוס קודם תפלתו וכהוא דפורס מפה ומקדש אפי"ה מתפלל אח"כ של שבת שתיים ומקדש בשתייהן משום דליכא כלל תפלה של שבת בלי ברכת מקדש השבת וכן ליכא תפלה ביו"ט בלי ברכת מקדש ישראל והומנים בכל התפלות בין קידש כבר על הכוס בין לא קידש.

עתה הראית לדעת שצדק מאוד בעל יביע אומר שגם כשיצא י"ח קידוש בין על הכוס ובין בתפלה מכ"מ אם יתפלל

ומעתה נאמר שיש כח לחז"ל עפ"י התורה לעשות משבט ד' או ה' שבט של א' או ב' דהיינו מן הקצה אל הקצה וכן להיפך לעשות משבט א' או ב' שבט של ד' או ה' וכשעושיין משבט ד' או ה' שבט ג' דהיינו טבת ה' או שבט ב' דהיינו טבת ד' או שבט א' דהיינו טבת ג' הרי הכניסו השבט לגבול הטבת לגמרי ואעפ"כ לא יצא מגבולו של עצמו שהרי כך הוא דרכו בטבעו להתפשט לגבול טבת ולגבול אדר וא"כ שפיר אפשר שלא ניתן כח לחכמים עפ"י התורה להוציא החודש כלו מגבולו ולא ניתן להם כח השינוי בלי מצרים רק להוליכו בגבולו מן הקצה אל הקצה מן א' עד ה' ומן ה' עד א' ועל כן אין השינוי בזה גלוי ומפורסם לעיני כל להיותו יוצא מטבעו להתהפך לחודש אחר לגמרי שהרי שינוי כזה מצוי בו גם בלי העיבור אבל היינו דוקא בטבעי החדשים שאין טבען ופעולתן מדויקת ומכוונת בהחלט מיום ליום ויש להם גבול רחב להתחיליף טבען ופעולתן להקדים ולאחר.

אבל בדבר שהוא מדויק ומכוון בהחלט גמור ומדויק ליומו בע"כ ניתן להם לחכ"ל כח ורשות לשנותו ליום אחר ולהוציאו לגמרי מגבולו כיון דאי אפשר בלא"ה ובכגון זה בהיכרח שחשבון העיבור שחכ"ל מעבירין משנין אותו באיזה שינוי הראוי לו להשתנות ע"י עיבורם וכל שינוי כל שהוא משנה אותו לגמרי כיון שאין לו גבול רחב והיינו הך דירושלמי לגבי בתולים שטבען מיוחד ומכוון בדיוק גמור לאותו יום שעד אותו יום בתוליה חוזרין ומאותו יום ואילך אינם חוזרין לדבר זה ודאי ניתן כח לחכ"ל לשנותו בשינוי גמור ולאחרו עד לחודש שאחריו ולהחזיר בתוליה בחודש נוסף דאי אפשר כלל באופן אחר כיון שזמנו מדויק ומכוון מאוד וליום הכסא בא יבא לא יאחר ולא יקדים ואין שולטין בו שינויים ודחיות אפילו מיום ליום וכ"ש מחודש לחודש.

והוא פשוט ומובן וא"כ אין לנו לומר שניתן לחז"ל כח לעשות מקץ חורף או להיפך רק יש לנו לומר שכחם מוגבל בגבולים שאמרנו ובחוקי התורה המוגבלים שהרי עפ"י התורה ג"כ אין להם רשות לעבר ולהחליף החדשים כאשר יעלה הרצון שלא הותר להם לעבר תמוז ואב או לעשות שנה בת י"ד חדשים או לעשות חודש בן ל"ה ימים והוא ודאי שאין הטבע משועבד לחכמי ישראל רק לפי חוקי התורה ואם יעשו שלא כתורה לא תשתעבד להם הטבע ואין להם לעבר רק כחוקי התורה ואין בכחם לשנות רק שינוי הנצרכת לעיבור שעל פי חוקי התורה ובעיבור כזה אין צורך בשינוי יותר ממה שאמרנו בסימני אבגד"ה וכדומה והן הן דברי המקשן והן הן העולים לנו ליישב קושייתו ותחת הקושיא בא התירוץ. רק רבינו החת"ס קיצר קצת בדבר ובעל שבילי דוד הסביר לנו בקושייתו להבין דברי רבינו החת"ס לנכון. והרי בחת"ס דייק לומר שהטבע משועבד לתורה ודיניה והיינו רק כנצרך לחוקי התורה וכפי שהתורה נתנה רשות לחכמי ישראל וכמבואר.

סימן י"ג

בשו"ת חת"ס סי' ט"ו (הראשון). ומה"ס נמי פשוט דקידוש היום שלנו דאורייתא וכו' אע"ג דמן התורה לא בעי יין וכו' ויוצא ידי חובתו במקדש השבת שבתפלה — מכ"מ כל אדם רוצה לצאת ידי חובתו כתיקון חכמים על היין ובמקום סעודה — ועוד כתוב בחת"ס או"ח סי' י"ז כל מי שיודע שיש לו יין סעודה. מכוין עצמו שלא לצאת ידי חובתו בתפלה וכשמכוין שלא לצאת לכו"ע אינו יוצא ידי חובתו ושוב הוי קידוש על